

AGATHA CHRISTIE NYOMDOKAIN

jelige: újraírás

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
1. A regény műfaja.....	4
2. Paratextusok	7
2.1. Címek	7
2.2. Illusztrációk	7
2.3. A feladat	8
3. A regény szerkezete	10
4. A narráció formája	13
5. A szereplők jelleme.....	15
5.1. Agatha Mystery	15
5.2. Larry Mystery	19
5.3. Mr. Kent	20
6. Intertextualitás.....	22
Összegzés	26
Szakirodalomjegyzék	28

Bevezetés

A populáris irodalom egyik legkiemelkedőbb és az olvasók közösségében is széleskörűen elterjedt műfaja a krimi. A műfaj a 18. században kezdett teret hódítani majd népszerűsége a 19. században drámaian megnőtt. Ma szinte minden harmadik, angol nyelven megjelent könyv a krimi kategóriájába esik. Megjelenése óta még sokrétűbbé vált, a világ egyik legnépszerűbb műfajává növe ki magát (Franks 2011: 133).

A rejtélyek, bűnözés és a nyomozás folyamata régóta része azon történeteknek, melyeket a gyerekek élveznek. A bűnügyi elbeszélések gyakran ott fordulnak elő, ahol a legkevésbé várjuk őket, például a mesékben. Gondoljunk csak azon történetekre melyekben idegenekkel, bűnözőkkel vagy éppen a fenyegető társadalmi helyzettel kell megküzdeniük a tizenéveseknek (Routledge 2010).

Ezzel kell szembenéznie Sir Steve Stevenson: *Agatha nyomoz* c. ifjúsági regénysorozata főszereplőjének, a tizenkét éves Agatha Mysterynek is, kinek unokatestvére Larry, a híres Súlyomszem Detektíviskola tanulója. Oktatásából kifolyólag a fiút számos nyomozási feladattal bízzák meg, melyekre unokahúga izgalommal eltöltve kíséri el az ügyefogyott ifjoncot. Ketten együtt egy kiváló nyomozópárost alkotnak, már-már Sherlockot és Watson, vagy éppen Poirot-t és Hastings megfagyott módon derítik fel a rejtélyeket. A sorozat egyes részeiben más és más helyekre jutnak a komornyik, Mr. Kent társaságában, és különféle bűnügyi rejtélyeket („feladványokat”) oldanak meg.

Dolgozatomban a széria első kötetével, *A fáraó rejtélyével* foglalkozom. Azért esett a választásom éppen erre, mert ez több szálon keresztül is kapcsolódik Agatha Christie műveihez, s célom ezeknek a tematikai és szövegi kapcsolatoknak a feltárása és értelmezése. Különböző elemzési szempontokból közelítve vizsgálom a művet, miközben arra igyekszem rámutatni, hogyan idézi meg Stevenson – idézeteken, utalásokon, alakpárhuzamokon keresztül – a krimi királynőjének szövegvilágát. Ezenkívül kitérek az egész regénysorozatra jellemző műfaji és szerkezeti sajátosságok jellemzésére is.

1. A regény műfaja

A szakirodalom az Emil és a detektívek c. művet tekinti az első gyerekkönyvnek, amely gyermekdetektívet szerepeltet. Emil Tischbein, egy fiú történetét meséli el, aki egyedül utazik Berlinbe, hogy meglátogassa rokonait, de míg a vonaton alszik, kirabolják. Tudva, hogy a rendőrség nem fog hinni neki, és félve, hogy őt is letartóztatják Emil a tolvaj után ered, hogy az általa látott kalapos férfit elfogja és pénzét visszaszerezze (Routledge, 2001). *„A detektívtörténet a múlt század elején szivárgott át a felnőtt irodalomból az ifjúsági prózába. Az első gyerekkrimineket tekintett Emil és a detektívek megjelenése óta az ifjúsági krimi nagy utat meg: meghódította a mindenkori olvasókat, megteremtette saját krimi-kódját, klasszikusokat adott az ifjúsági irodalomnak, nagy detektíveket teremtett”* (Körömi 2019: 59).

A fiatalok számára írt krimik tárháza a huszadik század elején gyorsan bővülni kezdett, és máig megfigyelhető, hogy gyakran átfedésben van a felnőtt közönségnek szánt művekkel. A gyermekolvasóknak nem kell korlátozódniuk a kifejezetten nekik írt történetekre, és a fiatalabb olvasók számára írt krimik és detektívtörténetek is gyakran tartalmazhatnak olyan történeteket, amelyek közül egynéhány eredetileg a felnőtteknek szól. Amiben azonban a két korosztályt megszólító műfaj biztosan eltér az az, hogy az ifjúsági krimi rejtélyeinek megoldója és egyben felderítője a gyerek vagy gyerekekből álló csapat (Routledge 2010).

A könyvet kezükbe fogó olvasók már első pillantásra gyaníthatják, hogy egy, az ifjúságnak szánt regényről van szó, hisz a könyv borítóját gazdagító illusztráció stílusa árulkodó lehet számukra. Benyovszky Krisztián 6 pontba szedett jellemzése az ifjúsági krimiről kiváló kiindulópontot ad nekünk a műfaj közelebbi megvizsgálására:

1. Kevesebb gyilkosság – A felnőtteknek szánt krimikkel szemben a nyomozás alapjául szolgáló emberölés, erőszak vagy nincs, vagy csak elvétve található meg az ifjúságnak szóló művekben. A hangsúly sokkal inkább a hamisításon, lopáson, csaláson vagy műkincsrabláson van (Benyovszky 2009: 199–203).

A műben valóban nincs gyilkosság, mint ahogy az az ifjúsági krimi műfajára jellemző. A történet alapját egy műkincsrablási eset adja. Vissza kell szerezniük egy elloptott ókori anyagtáblácskát, ami útmutatásokat tartalmaz az elátkozott fáraó sírjának megtalálásához.

2. Csapatokban nyomoznak – A klasszikus krimik Nagy Detektívjei magányos nyomozásokat folytatnak, segítőkkel az elért eredményeik csak még nagyobb sikert hoznak el

számukra. A gyermekdetektívek preferálják a csapatmunkát, sokszor 3-4 tagos bandákban vagy akár titkos társaságok tagjaiként szerepelnek egy-egy könyvben (Benyovszky 2009: 199–203).

Valóban csapatokban nyomoznak. Bár a megbízást Larry kapja, de mindenképpen Agatha az, aki a csapatot a munkájuk során irányítja. Mr. Kent, a komornyik, bár nem gyerek, de ugyanúgy a csoport tagját képezi és ott segíti a fiatalokat, ahol csak tudja.

3. Logikai szempontból egyszerűbb – Mivel a gyermekek fejlődési szintjükből kifolyólag nem rendelkeznek olyan képességekkel, mint a felnőttek, így sok esetben a rejtélyfejtés könnyebb intellektuális erőfeszítést igényel. Sokszor a történet elejétől ismert a tettes, ami azért is egyedi, mert így a fiatalok az elbeszélés felépítésére tudnak koncentrálni (Benyovszky 2009: 199–203).

A történet nincs túlkomplikálva és a klasszikus detektívtörténettel ellentétben az elrejtett nyomok mennyisége is kevesebb. Logikusan és egymásra épülő mozzanatok sokaságából épül fel a történet.

4. Eltérő nyomozási módszerek – Társadalmi státuszukból és korukból adódóan sokszor más eszközökhöz és eljáráshoz folyamodnak a tizenéves nyomozók. A felnőttekkel szemben nem képesek minden nagy akadályt áthidalni, de előnyükre válhat az idősebbek részéről érkező megvetés és alábecsülés, amivel járó láthatatlanságukat könnyedén kihasználják (Benyovszky 2009: 199–203).

Nyomozási módszerük merőben eltér a felnőttekétől, ez például a technikai felszerelésükön és a modernkori eszközeik használatának ismeretén is megmutatkozik. Viszont ami jelen esetben a legfontosabb, hogy a felnőttek részéről érkező negatív hozzáállással, ami a gyermeki létük alábecsüléséből fakad, ők is tisztában vannak, és ezt előnyükre fordítják. Agatha a figyelemelterelés érdekében azt hazudja, hogy Mr. Kent a nyomozó, ők ketten Larryvel pedig a segédek. Lássunk erre egy példát Larry és Agatha közt:

„- Miért hazudtatok? Az igazi detektív én vagyok!

- Csöndesebben kedves unokaöcsém!

- Elmagyaráznád mi a fene ütött belétek?

- Egyszerű – felelte Agatha. – Ha Mr. Kent elvonja a figyelmüket, nekünk több lehetőségünk marad szabadon mozogni” (Stevenson 2013: 103).

Egy másik példán is nagyon jól bemutatható, hogy a felnőttek valóban sokszor semmibe veszik a fiatalokat. Meglepődött arcok fogadják Agathát, mikor épp belefogna a mesélésbe, és végre kifejtene, hogy mire is jutottak a nyomozás során:

„- Kedves uraim, most elmesélem Önöknek, mi történt azon az éjszakán, amikor eltűnt a táblácska.

Marchand kis híján fölborította a boros poharát.

- Most már a gyerekek is nyomozót játszanak? – kérdezte ironikusan.

Agatha egy pillanatig elbizonytalanodott, és két barátja tekintetét kereste, akik bízatóan bólintottak neki” (Stevenson 2013: 161).

5. Fokozott játékosság és interaktivitás – A szerző a cselekmény elbeszélése során figyelmet szentel arra, hogy a gyerekeket sikeresen bevonja a történetbe, sokszor szabad utat ad nekik annak alakítására is. Választási lehetőségeket kínálnak fel az olvasók számára, mellyel meghatározhatják a bűncselekmény kimenetelét és eldönthetik akár a gyilkos személyét is (Benyovszky 2009: 199–203).

Az olvasók bevonása nem mondható el a műről, mint más regények kapcsán, az viszont igen, hogy a gyermeki játékosság jelen van. Maga a főszereplő is egy játéknak fogja fel a nyomozást és élvezi annak minden egyes percét.

6. Az ifjúsági krimik képi világa – A képi világ jelentős additív szereppel bír az ifjúság részére írt krimik szerzeményeiben. Bár ajánlatos figyelni arra, hogy a borító vagy éppen az illusztrációk ne mondjanak el többet a kelleténél, mégis pozitív hatása lehet a gyerekek mentális és vizuális fejlődésére. Sok esetben ezek a paratextusok, legyen az egy térkép, szereplőportré vagy helyrajz, új megközelítési szemponttal gazdagíthatják a történetet. Arról nem is beszélve, hogy ezáltal a kicsik képzelőereje fejlődik (Benyovszky 2009: 199–203).

Képek és illusztrációk sokasága jellemzi a könyvet. A figyelemfelkeltő és sokatmondó borító után szereplőillusztráció és egy térkép várja az olvasókat, ami azért is érdekes, mert már az elején ismerkedhet az olvasó a szereplőkkel és a helyszínnel. Mindezek mellett a fejezetek kezdetén egy-egy karakter képe díszleg, emlékeztetve a fiatalokat az arcképekre, valamint ezek mellé társul egy-egy ábra, a legjellegzetesebb szituációról az adott fejezetben.

2. Paratextusok

A legtöbb irodalmi művet, miként ezt is, paratextusok veszik körül. Olyan, a szöveghez társított, azt keretező elemekről van szó, mint például a cím, előszó, utószó, fülszöveg, mottó, fejezetcímek, jegyzetek vagy akár az illusztrációk. Ezek együttese valamilyen első benyomást ébreszt az olvasóban (Bernáth et al. 2006: 134), és ezáltal – hol többé, hol kevésbé, de – befolyásolja a mű befogadását.

2.1. Címek

Ami jelen esetben vizsgálandó, a könyvsorozat és a regény címe:

Agatha nyomoz – ez megadja a visszatérő főszereplő nevét és fő tevékenységét. Aki csak egy kicsit is jártas a klasszikus detektívtörténetek világában, hallotta Agatha Christie nevét, s ez a háttérismeret és névegyezés is a műfaj irányában kelt elvárásokat.

A fáraó rejtélye – a titokzatos hangulatot adó cím a sorozattal összhangban egy nyomozást sejtet, amely az ókori Egyiptommal lesz kapcsolatos. Megint csak eszünkbe juthatnak Christie azon művei, amelyek ezzel a kultúrával, a helyszínnel és/vagy a régészeti történeteivel kapcsolatosak: *Az egyiptomi királysír esete (Adventure of the Egyptian Tomb)*, *Halál a Níluson (Death on the Nile)*.

Itt érdemes megemlíteni, hogy – miként arra Polgár Anikó felhívja a figyelmet – a regénysorozat egy olasz szerző, Mario Pasqualotto alkotása, a borítón szereplő Sir Steve Stevenson tehát álnév (Polgár 2013). Hozzátehetjük, hogy fokozottan „angolos” hangzása jól illeszkedik a Christie-művek és általában a műfaj nyelvi és kulturális hátteréhez. A sorozat eredeti nyelve tehát olasz, és az első rész címét (*L'enigma del faraone*) pontosan adja vissza a magyar fordítás.

2.2. Illusztrációk

Szilvássy Orsolya a képeket tartja az egyik, ha nem a legfontosabb gyermekkönyvi komponensnek: „*A gyerekkönyvek esetében azonban a kép és szöveg szimbiózisa természetes: az első könyvek kimondottan képeskönyvek, vagyis az olvasóvá nevelés folyamatának első állomásain az írással szemben a kép a főszerep...*” (Szilvássy 2019: 114). Gondoljunk csak bele, hogy kiskorunktól fogva illusztrációkkal teli könyvekkel vesznek körbe a szülők minket, melyek az évek során fokozatosan csökkennek és felnőttként már csak képregényekben

esetenként újságcikkekben találkozunk velük. A kép és szöveg aránya meghatározó mutatója a nevelési folyamat állomásának. A képek jelentős feladattal bírnak, motiválják és lendületbe hozzák az olvasó képzeletét, kitöltik a hiányos információkat és tovább fejlesztik a fiatalok kompetenciáit, vagy éppen kiegészítik a már meglévő készségeiket (Szilvássy 2019: 114–117).

A könyvet kezünkbe fogva majd a borítóra (1. számú melléklet) tekintve egyértelmű elképzelésünk alakul ki a könyvről, s egyben határozott elvárások is ébrednek bennünk. A cím és a borító együttes megvizsgálása biztosít minket a megérzésünk helyességéről, miszerint egy Egyiptomban játszódó ifjúsági krimiről lesz szó: a címlapon egy tevén ülő szőke hajú kislány szerepel terepszínű ruhában, a háttérben pedig egy fáraó képe látszik kirajzolódni.

Ha belelapozunk a könyvbe, hamar a szereplők arcképcsarnokánál (2. számú melléklet) találjuk magunkat, és szembejön a borítón látott lány is Agatha Mystery néven. Az előre megálmodott karakterek képéhez társulnak pár mondatos jellemzések is, melyek elolvasása után bizonyos ismerettel a zsebünkben kezdetünk neki a történetnek. Még mielőtt nekifognánk fontos megemlíteni, hogy a könyv két térképpel gazdagítja a lapokat: egy „A MYSTERY CSALÁD A VILÁGBAN” rajzzal (3. számú melléklet), valamint egy „ÚTI CÉL” megnevezésű ábrával (4. számú melléklet), melyen pontosan feltüntetik azt, amit már az eddig megismert információkkal kapcsolatban sejtett az olvasó, a cél: Egyiptom – Királyok völgye, Luxor városa.

Agatha Christie munkáiban hasonló illusztrációkkal, térképekkel és jelenetábrákkal nem találkozhatunk, csak a tetthely sematikus rajza fordul elő némely regényében.

2.3. A feladat

Még mielőtt az olvasó rátérhetne a cselekményre, újabb információval gazdagodik. Egy „A feladat” címmel ellátott lapon körvonalazódik, hogy milyen kalandra számíthatunk a következő 164 oldalon. Tekinthezünk úgy erre az egy mondatra, mint egyfajta előszóra, ami tömören összefoglalja a történet témáját, és megadja az alaphangulatot a mű olvasásához. Mindez így hangzik: „*Visszaszerezni az elrabolt ókori agyagtáblácskát, amely útmutatásokat tartalmaz az elátkozott fáraó sírjának megtalálásához*” (Stevenson 2013: 17).

Nagyon sok dolog olvasható ki ebből az egy mondatból. Megtudjuk, hogy mi történt Luxorban (amit már a térképről ismerünk), mi az oka annak, hogy oda kell menni. Megismerkedünk az agyagtáblácskával, és arról is tudomást szerzünk, hogy egy elátkozott

fáraó sírjához vezetne bennünket ez a tábla, ha valaki nem rabolta volna el. Számos új információ, ami megkönnyíti a szöveg értelmezését, követhetőbbé teszi a cselekményt a fiatal olvasók számára.

A feltüntetett paratextusokon is látható, hogy a történet olvasásának elkezdése nélkül is kialakulnak bennünk elvárások a művel kapcsolatban, számítunk valamire, ami jelen esetben a fáraót és a hozzá kapcsolódó agyagtáblácskát, valamint az annak eltűnését övező rejtély.

3. A regény szerkezete

Az ifjúsági krimi műfajának történetei sokszor hasonló szerkezettel bírnak, mint elődjük, a felnőtteknek szóló klasszikus detektívtörténet. A detektívtörténetek több oldalról is jellemezhetőek. Bényei Tamás szerint a műfaj nehezen meghatározható, mégpedig azért, mert rejtély és nyomkeresés szinte minden terjedelmesebb szövegben megtalálható, így könnyen szubjektívvá válhat, hogy ki mit tekint kriminek (Bényei 2000: 8). Ezzel szemben Bánki Éva egy egyszerűen körvonalazható formára épülő elbeszéléstípusnak tartja és egyben az egyik legváltozatosabb és legrugalmasabb irodalmi stílusnak. Egyszerűsége épp abban rejlik, hogy ezekben a történetekben előfordul legalább egy bűncselekmény, melynek fokozatos felderítése végén a nyomozó eljut a tettes személyéhez (Bánki 2014: 5–6). Varga Bálint is hasonlóan vélekedik a műfajról. Szerinte a kriminek eleget kell tennie az erkölcsi értékek helyreállításának. Ez azt jelenti, hogy visszabillenti a rendet azon személyek életébe, akikre a bűntény hatással volt. Mindezt teszi úgy, hogy a főhős, jelen esetben a nyomozó, kideríti, hogy a cselekmény alapjául szolgáló bűntettet, ki követte el (Varga 2009: 53).

A detektívtörténet folyamatos változásával több forma létrejöttének is teret adott. Az egyik ilyen a klasszikus detektívtörténet műfaja, melyet sokszor neveznek rejtélyközpontú vagy analitikus detektívtörténetnek. Ezen fogalmak azt sugallják, hogy a művekben központi szerepe van a rejtélynek, ami az olvasót és a nyomozót a bűntény megoldására ösztönöz. A cselekmény izgalmassága az igazság feltárásából fakad, ami a nyomozó szellemi munkájával és kitartó nyomozásával érhető el (Benyovszky 2007: 45–46).

Keszthelyi is hasonlóan vélekedik a klasszikus detektívtörténetekről. Meglátása szerint, a hangsúlyt a bűntényre és annak felderítésére kell fektetni, hisz a központban a bűntény elkövetési módja és az elkövető személye áll, tehát a történet célja mindig a titok megfejtése lesz (Keszthelyi 1985: 136). A műfajba tartozó szövegek cselekményszerkezetét négy különálló részre osztotta fel:

1. A probléma felvetése – A probléma általában valamilyen bűncselekményhez köthető. Legtöbbször a gyilkosságok szolgálnak kiindulópontként (Keszthelyi 1985: 209). Bényei szerint a szabályok szerint megszokott világrend felforgatása általában csak ezzel érhető el, mert ez az egyetlen olyan bűneset, melynek értelme van és megfejtésre vár (Bényei 2000: 41–42).

Már jóval a történet kezdete előtt tudomást szerzünk a bűncselekményről, mégpedig „*A feladat*” címszó alatt, amiben rövid ismertetőt kapunk az esetről, de hivatalosan a történet első fejezetében jelenik meg a bűntény, amikor Larryt kiértésíti az iskola a vizsgafeladatáról.

2. A nyomok és jelek ismertetése – A szövegek legnagyobb részét az adatgyűjtés és a feltűnésmentes nyomkeresés teszi ki. A tényekkel nem szabad az olvasót átverni, nem lehet hamis jeleket szolgáltatni neki. A probléma felvetése után, az írónak oly módon kell elszórnia a megoldáshoz vezető nyomokat, hogy azok összefüggése mindvégig rejtve maradjon az olvasó előtt (Keszthelyi 1985: 209–213).

A gyerekek a táborba való megérkezésüktől fogva a nagy zárójelenetig nyomoznak. Ez a regény esetében eltérően a klasszikus krimiétől nem tesz ki nagy részt a történetből, mindösszesen csak három fejezetet a tízből.

3. Leleplezés, a detektív befejezi a nyomozást – A nyomozó bejelenti, hogy milyen eredményre jutott. Új bizonyíték már nem kerülhet elő. A leleplezés egyben a történet drámai csúcspontja, és általában meglepetésként éri az olvasót. Fontos, hogy a bizonyítékok meggyőzzék az embert a megoldás érvényességéről (Keszthelyi 1985: 209–213).

Agatha egy pillanat alatt rájön a megoldásra és az elkövető személyére. Ehhez az kellett, hogy a kirakós utolsó láncszemét, a csonkig égetett gyertyákat is megtalálja.

4. A megoldás kifejtése – A detektívnek be kell bizonyítania, hogy a megismert jeleknek nincs más konklúziója, csakis az az egy, amit ő ismertetett. Megmagyarázásra kerül a látszólag megmagyarázhatatlan esemény (Keszthelyi 1985: 209–213).

A jelek megismeréséből levont konklúziót az utolsó előtti fejezetben drámai hatást keltve ismerteti a nyomozólány a gyanúsítottakkal. A bizonyítékok meggyőzték az olvasót a megoldás érvényességéről, így a társadalomban felborított rend is helyreállt.

Minden esetben elmondhatjuk, hogy a történet a holttest (ha éppen gyilkosság történt) megtalálásával, vagyis a bűntény elkövetésével veszi kezdetét. A cselekmény az elkövető személyének felfedéséről, és annak a társadalomból való kiválasztásáról szól. A tettes a közösség bármely tagja lehet, és megtalálása egyben az ártatlanok azonosítását is jelenti. (Bényei, 2000: 101). Az elbeszélésekben az újramesélés módszerét alkalmazva ismerteti az író a gyilkosságot, ami annyit tesz, hogy a nyomozás hátulról előre halad. A detektívnek a legutolsó

láncszemből, a holttestből kell kiindulnia, és abból kell rekonstruálnia a múlt eseményeit. A gyilkosság csak a történet végén alkot egységes képet, melyet a szerző úgy irányít, hogy az a Nagy Detektív magyarázata során csúcsosodjon ki (Benyovszky 2007: 41–42). „*A klasszikus detektívtörténet cselekményének csúcspontja és egyben csattanója a megoldást hozó zárójelenet, melyben a Nagy Detektív egy kérhetetlen logikával felépített, a teatralitás vonásait sem nélkülöző magyarázat keretében rekonstruálja a bűntény elkövetésének folyamatát és leleplezi a gyilkost*” (Benyovszky 2007: 47).

4. A narráció formája

A történetet E/3. személyben meséli el egy heterodiegetikus, mindentudó elbeszélő, aki nem része a szereplők világának. Ezáltal egy tágabb, külső perspektívából szemlélhetjük a cselekményt és a hősöket (Bernáth et al. 2006: 185). A főszereplőkről és az őket körülvevő környezetről részletesebb információkhoz jutunk az olvasás során, és betekintést nyerünk a lelkükben lezajló folyamatokba is:

„Ezen a reggelen Agatha papucsban és köntösben sétálgatott a kertben, ügyesen kikerülve az öntözőrendszer forgó sugaraiból spriccelő vízsugarakat, közben apró, fitos orrával (ez is Mystery örökség) mélyen beszívta a frissen nyírt fű kellemes illatát. Ujjai között csészét tartott, teli illatos Shui-Hsien fajtájú, világos narancsszínű teával, amit apró kortyokban ízlelgetett. Csodálatosan érezte magát” (Stevenson 2013: 29).

„- Emlékezzen rá, hogy ez vizsga, nem turista kirándulás – folytatta hirtelen a professzor. – Fedje fel a rablás elkövetőjét, LM 14-es ügynök, máskülönben kénytelen leszek megbuktatni. Larry szökkent egyet a székében. A homloka izzadságtól gyöngyözött. A vizsgáktól mindig ideges lett. Ezért aztán, amikor küldetésre indult, mindig elkísértette magát Agathával” (Stevenson 2013: 57).

A mű sémáját tekintve egy lineáris-progresszív cselekményről van szó, ami annyit tesz, hogy a történet egy szálon fut, és a szereplőket érintő események sorrendje időrendben követik egymást (Bernáth et al. 2006: 188). Ez az elbeszélés történetének idejére is kihatással van, hisz azok kronologikusan követik egymást. Miután értesítést kapnak a bűntényről repülőre szállnak és Egyiptomba utaznak, majd kezdetét veszi a nyomozás és végezetül ismertetik a megoldást.

Az elbeszélés ideje viszont már nem esik egybe az elbeszélt történet idejével. A regény múlt időben tárul elénk, így egy olyan eseménnyel ismerkedünk meg, ami már megtörtént, csak éppen most kerül elmesélésre. Mindez két alkalommal bomlik meg, teszi azt a detektívtörténetekre jellemző analepszus/visszaulálás formájában (Bernáth et al. 2006: 176). Az első eset, amikor Agathaék megérkeznek a táborba, és kihallgatják a munkásokat, a második alkalom pedig a bűntény megoldásának magyarázatakor való visszaulálás, amikor Agatha ismerteti az eset valószínűleges történéseit. Lássuk a műben leírtakat:

„A halogén lámpák fényénél a professzor belekezdett az események elbeszélésébe onnantól fogva, hogy körülbelül egy hónappal ezelőtt elindultak a Királyok Völgyébe.

Marchand és az asszisztensei egy ókori papirusz útmutatásait követték, amit a kairói múzeumban őriztek, és egy elátkozott fáraóról szólt. A sírja a 66-os sorszámot viseli, az egyiptomi hatóságok besorolása szerint a völgyben kellett lennie. Rögtön megkezdték az ásatási munkálatokat, napokig a tűző napon dolgoztak anélkül, hogy egy nyomorult cserépdarabot is találtak volna. Már kezdtek csüggedni, amikor egyszer csak Tafir, az ásatás vezetője, hirtelen nagyot kiáltott. Mindannyian köréje sereglettek, hogy megnézzék, vajon mire bukkant. Tátott szájjal álltak egy vastag agyagtábla előtt, ami két mészkődarab között lapult...” (Stevenson 2013: 109–110).

„- Ez a történet három napja délután kezdődött, amikor végre a laboratóriumba vitték a táblácskát, hogy megtisztítsák. Miközben doktor Wroclaw a felirat lefordításával foglalatoskodott, elterjedt a hír, hogy a hieroglifák fordítva vannak felróva, aminek következtében néhány babonás munkás a fáraó átkáról kezdett suttozni.

- Anubiszra! Ezt meg honnan tudod? – kiáltott Tafir halálra vált arccal.

Agatha nem hagyta magát kizökkenteni, továbbra is a mondandójára koncentrált.

- Nem sokkal később két munkás, amikor visszatért a sátrába, egy cédulát talált, ami félelemmel töltötte el őket – folytatta egyre határozottabban a lány. – Megvárták, amíg besötétedik, és elszöktek a táborból, a dombok felé...” (Stevenson 2013: 161–162).

5. A szereplők jelleme

Egy szereplő, figura jellemzőiről sok információ kiderül az irodalmi elbeszélésekből. Árulkodó lehet a megnevezése, bizonyos információk nyílt hozzárendelése és a jellemzése. Egy karakternek elengedhetetlen részét képezi a pszichikai beállítottsága is, ezekből a legfontosabbak általában az elbeszélt történet ideje alatt ismertetett jellemvonások. A szereplők megismerése elérhető a közvetlen és közvetett jellemzés módszerével. Közvetlenül, valamilyen információ hozzárendelésével, közvetetten pedig egy bizonyos információból más tudnivalóra való következtetéssel ismerhető ki a szereplő személye (Bernáth et al. 2006: 188–189).

5.1. Agatha Mystery

A detektív minden esetben az a személy, aki megoldja a rejtélyt, kideríti, hogy ki a tettes majd leleplezi és letartóztatja. Ő a történet egyik, ha nem a legfontosabb személye. A Nagy Detektívek kivételes képességekkel rendelkeznek. Általában magádetektívek (pl. Hercule Poirot), de lehetnek amatőr nyomozók is (pl. Miss Marple) és ritka esetekben akár a rendőrség tagjai. Ami általánosan elmondható róluk, hogy legnagyobb előnyüket, a szürke agysejtjeiket használva fogják hozzá a bűncselekmény megfejtéséhez (Benyovszky 2007: 46).

Agatha Mysteryről a szereplők arcképcsarnokában még olvasás előtt egy kétsoros információhoz jutunk: „Tizenkét éves, rendkívüli memóriája van. Krimiíróknak készül” (Stevenson 2013: 10). Mindez a regény olvasása során beigazolódik. Fiatal lány létére kortársaihoz képest nagy tudással (mondhatni szürke agysejtekkel) rendelkezik és az új információkat könnyen elraktározza magában.

Agatha rendkívüli lány, rendkívüli képességekkel. Gyűjti a különleges, egyedi növényeket, és kifejezetten érdekli őt a mérgezés tudománya, így a születésnapjára kapott veszélyes kaktusznak felhőtlenül örül. Hozzá hasonlóan a detektívtörténetek koronázatlan királynője a mérgeket tartotta a legvonzóbb gyilkos eszköznek. Pont ezért, a mérgezéses halál nála jóval gyakrabban fordul elő, mint más íróknál. A világháború alatt szerzett ápolónői és gyógyszeradagolói tapasztalata később több mint harminc áldozatot követelt a műveiben, de voltak olyanok is, akik a mérgezési kísérletet szerencsésen túléltek (Harrison 2017). Így nem meglepő, az az új információ sem, ami a Mystery lány ismertetőjéből derül ki. Egy érdekes szakmát képzelt el magának a jövőben. Hasonlóan névrokonához, Agatha Christie-hez, detektívregényeket szeretne írni, így az új növény érkezése is inspirálón hat rá:

„Mialatt az elültetésre várakozó félelmetes Indionigro petrificust vizsgálgatta, elképzelte egy regény cselekményét: valaki szándékosan tetszhalott lesz a kaktusz mérgétől, megrendezi a saját temetését, aztán titokban visszatér bosszút állni...” (Stevenson 2013: 39).

„Agatha sosem hagyott ki egyetlen alkalmat sem, hogy valamilyen érdekesnek tartott információt lejegyezzen. Ez hozzátartozott leendő életpályájához, ugyanis – hasonlóan családjá többi tagjához – nem kívánt valami szokványos, unalmas foglalkozást űzni. Krimiíróként szeretett volna lenni, mégpedig lehetőleg azok közül is a legjobb.

Ennek érdekében roppant fontosnak tartotta a részletek pontos megfigyelését, egyébként is rendkívüli memóriájának folyamatos fejlesztését, és mindenféle enciklopédiák szorgalmas olvasgatását. Ezen felül, amikor csak tehette, elutazott a Föld különböző pontjaira” (Stevenson 2013: 33–34).

Polgár Anikó úgy gondolja, hogy Agatha Mystery alakja nemcsak maga az angol író nő fiatal mását idézi meg, de előfordulhat, hogy Miss Marple lehetséges gyermekkori képe is kirajzolódik jellemében. *„Milyen lehetett kislánként Miss Marple, Agatha Christie regényeinek kotnyeles, kíváncsiskodó öregasszonya?”* – írja Polgár. – *„Ő az, aki látszólag öntudatlan csevegés közben is bámulatos éleslátással oldja meg a rejtélyeket, bogozza ki az összekuszálódott szálakat, s korát meghazudtoló szellemi frissességgel lepi meg környezetét”* (Polgár 2013). Azt sem tartja kizártnak, hogy az olasz író Christie egyik kijelentése inspirálhatta regényeinek megírására, mely szerint azt mondta, hogy kitalálhatott volna fiatal karaktereket főszereplőinek helyére, akik vele együtt öregedhettek volna meg (Polgár 2013).

Agatha hasonlóan Miss Marple-hoz, és női mivoltából adódóan is, nagy figyelmet szentel a részletek pontos megfigyelésének. Marple nyomozása merőben eltér a férfiakétól. Idős hölgyként más stratégiát alkalmaz a rejtélyek megoldására. Nagyobb figyelmet kapnak nála a mindennapi élet apróságai, az emberek fizikai és pszichikai tulajdonságai. Mivel vidékről származik, így jobban ismeri a hétköznapi emberek jellemét, belső világukat és életstílusukat. Részletes megfigyeléseire összpontosítva tudja felderíteni a nők és férfiak felderíthetetlennek vélt világát. Logikusan elemzi a társadalom jellemzőit és az emberi pszichológiához kapcsolódó nyomok lehetővé teszik számára, hogy megszüntesse a káoszt a társadalomban, és megismerje a bűnügyi rejtélyek hátterét (Köseoglu 2015: 132–133).

A női detektívek a legtöbb esetben amatőrök, akik önállóan, vagy a rendőrség oldalán fognak bele a nyomozásba. Kiváló megérzésekkel, emberismerő képességgel, valamint

találékony, kíváncsi és ravasz vonásokkal rendelkeznek. Könnyedén kiismerik a bűntény helyszínének közösségét (Benyovszky 2013: 164). Gavin szerint a női detektívek önállóak, magabiztosak és eszesek. Bár sokszor a sorsnak köszönhetően válnak nyomozóvá, mégis legjobb tudásuk szerint, valamint pontos megérzéseiket kihasználva figyelik meg a családon és társadalmon belüli viszonyokat, illetve az emberek különböző viselkedési formáit (Gavin 2010: 258). A karakterek túlnyomó többsége a hagyományos és az elvárt szerepektől (engedelmes lány, önfeláldozó anya, gondoskodó feleség) távol marad, ezáltal a társadalom különként kezeli őket (Benyovszky 2013: 166).

Míg a Nagy Detektíveket, legyen szó nőről, vagy férfiről, az összetett intellektuális folyamatok jellemzik, addig a gyermekdetektíveket sokkal inkább a talpraesettség, akaraterő, a társaikhoz való hűség, a jóság és a gyermeki lélek tisztasága, valamint a bátorság. Ezen erények szükségesek ahhoz, hogy megbirkózzanak az útjukba kerülő szociális és morális problémákkal, és a bűnös elfogásával helyrehozzák a természetes rendet. A családtól való elszakadás és az új közegben való szocializálódás lehetősége pozitívan hat a tapasztalatszerzés esélyére és a sikerélmények bővítésére (Szilvássy 2019: 125–126).

Mindezen tényezők keveredése elmondható Agatha személyéről is. Fiatal hölgyként, az engedelmes kislány szerepétől távol maradva, sokszor hagyatkozik a megérzésire, amik általában beigazolódnak. Magabiztosan próbálja megállni a helyét egyedüli nőként az egyiptomi régészek között. Mindemelett nagyon találékony és ravasz, ügyesen megszervezi a régészek figyelmének elterelését Mr. Kent segítségével, míg ő és Larry könnyedén a nyomok után tudnak kutakodni. Az emberek viselkedésének megfigyelése és a helyszín közösségének gyors kiismerése által könnyedén leszűkíti a gyanúsítottak körét négy személyre:

„- Tegyük fel, hogy a két munkás ellopta a titokzatos táblácskát. De mihez kezdenek vele?

- Nem is tudom – dadogta a fiú. – Eladhatják egy gyűjtőnek vagy megpróbálják árulni a feketepiacon...

- Ez nem holmi ékszer, kedves Larry – legyintett magabiztosan Agatha. – Csak egy szakember ismeri fel a valódi értékét.

Larry leroskadott egy sziklára.

- Tényleg, miért is lopna el valaki egy érthetetlen írásjelekkel teli táblácskát? – sóhajtott. – Még ha érdekes lelet is, legfeljebb arra jó, hogy valaki megtalálja a sírt.

- Pontosan – helyeselt elégedetten Agatha. – Ezen kívül a rabló olyan ember kell legyen, aki tudja milyen kényes a táblácska. Ha ez a két ember a meredek domboldalon kapaszkodott föl,

akkor nagyon sok óvintézkedést kellett tenniük nehogy összetörjék. Valakinek, akinek megvolt ehhez a kellő tapasztalata, el kellett magyarázni nekik, miként vigyázzanak rá. Így a gyanúsítottak listája négy emberre szűkül: Tafir, továbbá a mi három egyiptológus barátunk” (Stevenson 2013: 119–120).

Hercule Poirot nyomozásának legfontosabb eleme a gyanúsítottak kihallgatása. Az emberi természet szakértőjeként nagyon jól tudja, hogy az indíték nem vonatkozhat másra, mint a pénzre, féltékenységre vagy a bosszúra. A gyilkosságoknál mindig a két legfontosabb dolgot figyeli, az indítékokat és a lehetőséget. Két kérdésre próbál választ kapni a nyomozások során: ki profitál az áldozat halálából, valamint volt-e lehetősége a gyanúsítottaknak gyilkosságra. A kihallgatások alatt egyszerű kérdéseket tesz fel a gyanúsítottaknak, akik egy váratlan kérdés után kevésbé körültekintőek és könnyebben szólják el magukat, vagy éppen árulnak el az ügy megoldásához szükséges információkat (Mehta 2020: 2).

Agatha Christie Poirot-jához hasonlóan láthatjuk, hogy kérdések formájában keresi a lány a választ. Az első szempont, amit megvizsgál az az, hogy ki profitál belőle. *„De mihez kezdenek vele?”* – teszi fel a kérdést. Mire jó a két munkásnak, ha elrabolják a táblácskát? Mit nyernek vele, ha megszerzik? A másik kérdés, amire választ keres nem más, mint hogy volt-e lehetősége a gyanúsítottaknak a bűntényre. Az első álláspont amire ezzel kapcsolatban rájön, hogy ha volt is, annak olyan személynek kellett lennie, aki bő tapasztalattal rendelkezik a témában.

A belga nyomozóhoz hasonlóan építi fel a nyomozást Agatha Mystery is. Minden jelet, nyomot alaposan megvizsgál és nagy figyelmet szentel a részleteknek is. A jelek összegyűjtése és a gyanúsítottak kihallgatása után a kirakós darabjait összerakva rájön az egyetlen lehetséges magyarázatra. A kutatókat egy helyre hívja össze egy közös vacsorázás ürügyével, de valójában ismertetni szeretné velük a megoldást, valamint drámai keretek között leleplezni az elkövetőt egy zárómonológ formájában.

Polgár Anikó szerint is hasonlóság figyelhető meg Christie két detektívje és a lány nyomozási stratégiái között. Recenziójában így fogalmaz: *„A kislány nyomozási módszere Miss Marple-éhoz vagy Hercule Poirot-éhoz hasonlít: látszólag a háttérbe húzódik (az ásatásra érkezve ő csak asszisztensként mutatkozik be a nyomozót játszó komornyik mellett), figyeli az apró jeleket, végül összehívja a lehetséges gyanúsítottakat, feltárja észrevételeit, s megvárja, hogy a tettes az érvelés hallatán maga leplezze le magát”* (Polgár 2013).

Ami személyével kapcsolatban érdekes, hogy házi kedvence a Watson nevet viseli. Hasonlóan névrokonához, részt vesz a lány nyomozásain, egy percre se hagyva őt egyedül. Cicájáról a regény annyit árul el, hogy ő egy „szibériai macska, szaglása akár a rendőrkopóé, bele is úti mindenbe az orrát” (Stevenson 2013: 14). A krimiirodalom egyik legismertebb Nagy Detektívjét, Sherlock Holmes-t, kinek társa Dr. Watson, sokszor hasonlítják a regények egy vadászebhez. Íme egy példa rá:

„Lestrade pontosan megjelölte azt a helyet, a hol a holttestre ráakadtak s a talaj csakugyan oly nedves volt, hogy alig vettem észre azt a nyomot, a melyet a test zuhanása okozott. Holmes, a mint feszülten figyelő arcán és fürkésző szemén észrevettem, sok egyéb dolgot is kiolvasott a letaposott fűből. Mint a nyomra bukkant vadászeb, ide-oda futkosott, míg végre társamhoz fordult” (Doyle 2015: 36–37).

5.2. Larry Mystery

Csakúgy, mint Agatháról, Larry Mysteryről szintén egy rövid ismertetővel a zsebünkben indulhatunk neki az olvasásnak, mely így cseng: „*A jó nevű Súlyomszem Detektívképző Iskola kétbalkezes diákja*” (Stevenson 2013: 12). Hirtelen sok információhoz jutunk vele kapcsolatban, megtudjuk, hogy egy detektívképző intézmény tanulója, és hogy választott szakmája ellenére ügyefogyott fiúcska. Ezt a regény elején gyorsan alá is támasztja a történet:

„Agatha integetett neki üdvözlésképpen, de Larry vidáman fütyörészett a gondolataiba merülve.

- Vigyázz Larry – figyelmeztette az unokatestvére.

- Mire?

Már késő volt. A fiú nem vette észre Mr. Kent lábát, elbotlott, és hosszában kiterült a földön. Fájdalmasan felkiáltott, aztán anélkül, hogy fölkelte volna, keresgélni kezdett az utasok ülései alatt.

- Hol van? – kiabált. – Nem találom.

Agatha megpróbálta megnyugtatni.

- Mit keresel, Larry? Segíthetek?

A fiú csüggedt arccal mutatott a táskája vállpántjára.

- *Elvesztettem az EyeNetemet. Menthetetlen vagyok. Isten veled nyomozás*” (Stevenson 2013: 50-51).

Bár hősünk hivatalosan a nyomozó, aki vizsgafeladatként kapja a nyomozást, mégis unokatestvére hamar átveszi az irányítást, de egyenrangú társak maradnak mindvégig. Nem kezelik egymást felső- vagy alsórendű félként, próbálják ott segíteni a másikat, ahol csak tudják, hogy munkájuk sikeresen végződjék. Ez a kapcsolat hasonlít Tommy és Tuppence Beresford kapcsolatára, melyben szintén egyenrangú partnerként tekint a férfi és a nő egymásra. A munkát és kalandot kereső fiatal házaspár az első világháború után hírszerző ügynököknek áll. A kalandok felbujtója egyértelműen Tuppence, aki házasságuk alatt a modern, egyedi, határozott nő képében, férje egyenrangú társaként jelenik meg (Makinen 2006: 27–30).

Larry nem egy megszokott nyomozótípus, sokszor félénk és bátortalan, ha új, számára ismeretlen helyzettel kell megbirkóznia. Nehezen megy a tevégeles neki, félelméből és ügyetlenségéből adódóan. Megriad a tengerparti rendőrség látványától, és leblokkol amikor átvizsgálni kívánják őket. A pánik hangja egyértelműen kivehető nála. Biztosan állíthatom, hogy még nem egy Nagy Detektív jellemet képvisel. Bár egy jó alvás nála a prioritás, az iskolai tanulmányai ugyanolyan fontosak számára, és látni rajta, hogy fejlődni akar, hogy minél sikeresebb nyomozó váljon belőle a jövőben. Tanul a hibáiból, ami talán az egyik, ha nem a legfontosabb emberi ismerv.

5.3. Mr. Kent

Agatha szülei folyton utaznak és a világot járják, így legtöbbször az inasok társaságában éli mindennapjait a lány. Közülük is a számára legkedvesebb Mr. Kent a „*hajdani ökölvívó, jelenleg hamisítatlan főkomornyik*” (Stevenson 2013: 13). A szótlan férfi ritkán és sokszor a legváratlanabb helyzetekben tudatja a külvilággal arckifejezésein keresztül a benne lezajló érzéseket. Egy kimért ámbár kifinomult és a munkáját is precízen végző visszavonult élsportolóról van szó, aki robusztus külsejével is kitűnik a sorból:

„A hortenziabokor mögül előlépett egy férfi, hatalmas sövényvágó ollóval felfegyverkezve. A Mystery House főkomornyikja ugyanis éppen a rendetlen ágakat ritkította, mindezt egy nagyszabású estélyhez illő, fekete szmokingba öltözve.

- Jó napot, Miss Agatha – csattogtatta tovább a sövényvágót mosolyogva anélkül, hogy az állkapcsa megmozdult volna, Ez volt a maximális érzelem, amit egy hozzá hasonló hajdani profi ökölvívótól el lehetett várni” (Stevenson 2013: 30–31).

Nem kérdés számára, hogy a gyerekeket elkíséri útjukra, és végig figyeli a lépteiket, nehogy bajba kerüljenek. Ez a „felügyelő” szerep, mely a szülők távollétéből adódóan az ő vállára hárul, sokat árul el a gyerekekkel való kapcsolatáról. Bár hagyja kibontakozni a fiatalokat, hogy nyugodtan tudják végezni a munkájukat, mégis fél szemmel mindig figyeli őket. Agatha és Larry felnőtteket meghazudtoló módon nyomoznak, de másrésről Mr. Kent jelenléte elősegíti a gyermeki énjük fenntartását, és ezzel is elhelyezve őket a két világ határán, ami azért is bír nagy jelentőséggel, mert az ifjúsági krimi irodalmában a gyermekkor kirekesztése és a felnőtt, racionális módon való viselkedés hozhatja el a sikert a cselekmény középpontjában álló gyerekeknek. Fontos tényező az, hogy a nyomozó képes-e a felnőttkor és a gyermekkor között mozogni, bizonyos értelemben a kettő között működni (Routledge 2001).

6. Intertextualitás

A vizsgált ifjúsági regény története Londonban kezdődik. Larry Mystery, a mű egyik főszereplőjéről hamar kiderül, hogy a híres Sólyomszem Detektíviskola diákja. Álmából felkeltve az egyik vizsgafeladatáról kap megbízást, és mindenféle tétlenkedés nélkül értesíti unokatestvérét, Agatha Mysteryt a küldetésről, melynek megoldásához az ügyetlen fiúnak nagy szüksége van a lányra. Komornyikja, Mr. Kent és legkedvesebb háziállata, Watson macska társaságában útnak indulnak Egyiptomba, még pontosabban Luxorba, a kutatócsoporthoz, hogy felderítsék, ki rabolhatta el a nemrég megtalált agyagtáblácskát és mégis milyen átok övezi, amiről már a régészeti táborban is hír terjed.

A mű cselekménye meglehetősen hasonlít az Agatha Christie által írt *Az egyiptomi királysír esete* című Poirot-novella cselekményére. A műben Sir John Williard és Mr. Bleibner sikeresen megtalálja Men-her-Ra fáraó sírját, ámbar a felfedezés után nem sokkal titokzatos módon mindketten meghalnak. A világsajtó szenzációként ír a fáraó lesújtó átkáról, ezért Lady Willard is meghökken, mikor megtudja, hogy fia visszatérne apja ásatási területére. Ekkor keresi meg Poirot-t, hogy védje meg gyermekét a halott király szellemétől, így Hastings-szel az oldalán útnak indul Egyiptomba (Hadnagy–Molnár 2011: 117).

Mindkét epikai mű egy megbízatással kezdődik. Sir Steve Stevenson regényében és Agatha Christie novellájában is megállapíthatjuk, hogy ez a felkeresés a szereplők munkájából kifolyólag történik meg. Míg az ifjúsági regényben Larry iskolai feladatként kapja (jövőbeli detektívként ez lesz a munkája), addig Poirot-t is, mint hivatásos detektívet keresi fel az özvegy. Az első esetben a nyomozó szerepe megváltozik, mert nyilvánvaló, hogy Agatha az, aki az expedíciót végig vezeti, nem pedig Larry. Viszont mindkét karakternek van segítsége, egy-egy nyomozótársa. Agathának az ifjúsági krimi műfajára jellemzően több is van, Poirot keze alá pedig Hastings kapitány dolgozik. Mindkét műben a segítő társ szervezi meg Londonból az Egyiptomba vezető utat.

Az országba érkezve mindkét történetben egy-egy fáraó sírjával kapcsolatos rejtélyt kell megfejteniük hőseinknek. Míg Poirot-ék a titokzatos halálesetekkel foglalkoznak, addig a fiatalabb közönségnek szánt regényben egy jóval enyhébb bűnessel, műkincsrablással találják szembe magukat. Mégis a cél, mint minden detektívtörténet esetében, a rejtély megfejtése és a bűnös kiválasztása a társadalomból. A két detektív nyomozása, mint az már a Christie

művekben jól megszokható volt, zárt térben történik, ami jelen esetekben a külvilágtól elzárt, sivatagi környezetben elhelyezkedő ásatási táborok.

Mindkét mű témájának központi elemét képezi a régészet. Érdekes, hogy csakúgy, mint a regénysorozatban, Christie írói pályáján is ebben a műben bukkan fel kiemelt szerepben először a régészeti ásatás. Bár a novella megírásakor a krimi írónője még nem rendelkezett személyes tapasztalatokkal, mégis hitelesen adta vissza ezt a foglalkozást (Hadnagy–Molnár 2011: 117). Magánéleti élményei és tapasztalatai inspirálóan hatottak könyvei témaválasztására. Második férje révén, kinek társaságában sok időt tölthetett el Mezopotámiai ásatásokon, volt lehetősége megismerkedni a régészettel, és ez a későbbiekben hatással volt az írásaira is (Ferro 2015).

A történetekben felbukkanó átok motívuma is hasonlóságot mutat, mivel mindkét esetben kiderül, hogy az valójában nem is létezett, és a nekik betudott történekek hátterében más okok állnak. Sir Steve Stevenson regényében az áspiskígyó marása okozta csípés átka ijeszti meg a szolgálakat, de hamar fényt derít Agatha a valóságra:

„Az udvaron azonban szomorú meglepetés várta őket: Hassan, a néni szolgálatában álló dromedárápoló egy szökőkút szélén üldögélt – mozdulatlanul, akár egy szobor. A többi szolga félve sugdolódzott, és meg sem merték érinteni.

- Mi történt? – kérdezte Melania néni.

- Átok sújtotta. – válaszolták kórusban. – Az áspiskígyó büntetése!

Agatha már gyanította, hogy mi történhetett. Megvizsgálta Hassan kezét, és fölfedezte, hogy az állatgondozó tenyerébe vékony tűske fúródott.

- Indionigro petrificus – dünnyögte magában. – Hassan megérintette a kaktuszt, miközben beletette a nyeregtáskába.

Szerencsére a mérgekről szóló könyv tartalmazott egy ellenszert a bénító mérgeg hatástalanítására.

- Melania néni, van néhány citromod? – kérdezte.

a házigazda eltűnt a házban, majd szempillantás múlva megjelent egy kosár déligyümölcscsel. Agatha kifacsart néhány csepp citromot, és Hassan ajkára csepegtette, majd a gyümölcs héjával összefogva kihúzta a férfi tenyeréből a tűskét. Mintegy varázsütésre, az állatgondozó újra föléledt, és nagyot nyújtózkodott.

- Mi történt velem? – kérdezte csodálkozva.

A társai ujjongtak, és hajlongva dicsőítették Agathát.

- Mit mondanak? – kérdezte Agatha a nénitől.

Melania elismerően mosolygott.

- Azt hiszik, hogy te vagy Ozirisz női reinkarnációja, a túlvilág királynője, aki képes a halottakat felébreszteni.

- A túlvilág királynője? – nevetett Larry. – *Legfeljebb a citromok királynője*” (Stevenson 2013: 75–77).

Ugyanebben a regényben még kétszer megjelenik az átok motívuma, mint az fentebb idézve van, és mindkét esetben a fáraóhoz kötődik, ahogy történik az Christie művében is. A novellában megjelenő és a fáraóhoz kapcsolódó átok történetét a sajtó késlekedés nélkül közölte. Lady Willard gyászában és férje halálának megoldását keresve bízik Poirot-ban és hiszi, hogy ha valaki, akkor ő az, aki megfejtheti a haláleseteket övező rejtélyt:

„Azt akarom, hogy pontosan derítse ki számomra: mennyi az, ami csak az újságok fecsegése, és mennyi az, ami a tényeken alapul. Három haláleset, Monsieur Poirot, melyek közül önmagában véve mindegyik megmagyarázható, de ha együtt nézzük őket, akkor véletlen egybeesésük valóban szinte hihetetlen – és mindegyik a sír felnyitását követő egy hónapon belül történt! Lehet pusztán babona, de lehet valamiféle hathatós múltbéli átok is, ami a modern tudomány által nem is álmodott módon működik. A tények tények maradnak: három haláleset! Én pedig félek, Monsieur Poirot, szörnyen félek. Mert lehet, hogy ezzel még nincsen vége” (Christie 2012: 106–107).

Amit a két történet megvizsgálása után még észrevettem, hogy a művekben szerepel egy azonos nevű és pozíciójú karakter: Hassan (Hasszán). Lehet, hogy csak véletlen egybeesés a két figura hasonlósága, de magam inkább hajlok arra, hogy Stevenson részéről ez egy tudatos utalás. Hassan az *Agatha nyomoz* sorozat első részében egy állatgondozóként mutatkozik be, Melania néni szolgájaként, és a fentebb említett „átok foglyaként”. Poirot történetében a férfi szintén egy szolga bőrébe bújva segíti a régészeti tábor lakóit, és lesi minden kívánságukat, hogy azokat kielégítse. Poirot-val való első találkozásakor, mintha még az átokra is utalást tenne:

„Amikor a nekünk kijelölt sátorba beléptünk, hogy az esti étkezés előtt megmosakodjunk, egy magas fekete bőrű, fehér ruhás alak fogadott minket az ajtónyílásban, és tessékelt be kecses kézmozdulattal, miközben arabul üdvözlést mormolt. Poirot megállt.

- *Hasszán vagy, ugye, az elhunyt Sir John Willard szolgája?*

- *Szolgáltam Sir John Willardot, és most a fiát szolgálom.*

Egy lépéssel közelebb jött hozzánk, és lehalkította hangját.

- *Önt bölcs embernek mondják, aki tudja, hogyan kell a rossz szellemekkel bánni. Vegye rá az ifjú gazdát, hogy menjen innen el! A gonosz itt ólálkodik körülöttünk.*

Majd hirtelen, választ sem várva elsietett.

- *A gonosz itt ólálkodik – mormolta Poirot. – Igen, érzem én is”* (Christie 2012: 118–119).

A történet végén fény derül az átok kilétére, és megtudjuk, hogy bizony a kutatócsoport egyik tagja, Dr. Ames, az orvos volt az, aki a jelentős vagyon megszerzése érdekében képes volt barátjával elhitetni, hogy meg fog halni és az öngyilkosság örületébe kergetni, miután Bleibner a vagyonát a férfire íratta. Mielőtt még Poirot felfedné a titkát, keserűmandulát alkalmazva öngyilkos lesz.

Agatha nyomozása végén, a bűnös szintén az ásatási tábor falain belül lepleződik le. Hasonlóan Poirot-hoz összehívja a potenciális gyanúsítottakat és drámai keretek között leplezi le a bűnöst. Mint azt a lány jól megfejtette, az elkövető a legkevésbé gyanúsított személy, doktor Frank, a német geológus. Indítéka az egyik legalattomosabb motiváció, a féltékenység és a hírnév után való epekedés. Tudta, hogy Marchand professzor, mint az expedíció vezetője kapja majd a legtöbb elismerést a táblácska megtalálásáért, így igyekezett minél hamarabb másolatot készíteni majd megsemmisíteni az ókori hieroglifákat feltáró táblát. Csak azzal nem számolt, hogy a Nagy Detektív, Agatha, sikeresen leleplezi gaztettét.

Összegzés

Dolgozatom témaválasztása Sir Steve Stevenson: *Agatha nyomoz* c. ifjúsági regénysorozat első könyvének bemutatására esett, mely *A fáraó rejtélye* címet viseli. A célom az volt, hogy az elemzés során ráleljek a rejtett vagy éppen nyilvánvaló kapcsolatokra a regény és Agatha Christie művei között.

Mindezek megértéséhez dolgozatomban több témakört járok körbe, elsősorban műfaji kérdésekkel foglalkoztam. Az ifjúsági krimi rövid bemutatása után Benyovszky Krisztián általános jellemzését vettem segítségül a műfaj részletesebb ismertetéséhez, és megállapítottam, hogy a mű eleget tesz a műfajjal szemben felállított szempontoknak.

Ezután tértem át a regényt körülölelő paratextusok megvizsgálására. Foglalkoztam a regénysorozat és az első rész megnevezésével, valamint megfigyeltem, hogy Christie munkái között is találni Egyiptomhoz és a kultúrához kötődő címeket. Szemügyre vettem a könyv illusztrációt, melyek eleget tesznek az elvárásoknak, valamint a szinte előszónak is megfelelő és *A feladat* címszó alatt megjelenő rövid információt is vizsgáltam. Idézeteken keresztül szemléltettem a narráció formáját is, amiről elmondható, hogy egy heterodiegetikus elbeszélő szemén keresztül láthatjuk a múltbéli eseményeket.

Mindezek után párhuzamba állítottam az ifjúsági krimi műfajában elhelyezkedő könyvet a klasszikus detektívtörténet szerkezetével. Az összehasonlítás érdekében elsősorban többszemponút jellemzést nyújtottam a detektívtörténetekről és csakhamar rájöttem, hogy Keszthelyi Tibor négy pontos összegzése az efféle művek felépítéséről a regényre magára is alkalmazható.

A szereplők jellemzése elengedhetetlen részét képezte a dolgozatnak. Figyelmemet a három főszereplőre összpontosítottam. Agatha Mystery, a 12 éves nyomozólány sok mindenben hasonlít névrokonához Agatha Christiehez. Csakugyan eleget tesz a női nyomozókkal szembeni elvárásoknak és mind viselkedésével, mind nyomozási módszereivel megidézi Miss Marple és Hercule Poirot, azaz Christie egy-egy nyomozóját. Unokaöccse Larry, bár néha kissé ügyefogyott, de Agatha egyenrangú társa a nyomozás során. A kettejük kapcsolata meglehetősen hasonlít Tommy és Tuppence Beresford kapcsolatára, akik szintén Christie fantáziájának szüleményei. Mr. Kent, Agatha főkomornyikja pedig a két szereplő

gyermeki énjét szimbolizálja, mint egyfajta felügyelő, a történetben végig fél szemmel figyeli a tizenéveseket.

Végezetül több hasonlóságot is megfigyeltem az író művei és a regény között. A témaválasztás, életrajzi kitekintések, a nevek és karaktereik megálmodása, a történetben felbukkanó motívumok, valamint a nyomozás folyamatának módszere mind olyan tényező, ami megidézi, mondhatni újraírja Agatha Christie műveinek világát. Mindebben az a szép, hogy közelebb hozza a fiatalokhoz a detektívregényeket, és teszi azt az ő világukhoz és kompetenciájukhoz igazítva. Sir Steve Stevenson a történet megírásával a klasszikus krimi elismert íróőjét és alkotásait is – jobban – megismerteti a fiatalokkal.

Szakirodalomjegyzék

1. BÁNKI Éva. *A bűn nyelvét megtanulni: Tanulmányok a kemény krimiről*. Budapest: Napkút Kiadó, 2014. ISBN 978-96-3263-4234.
2. BÉNYEI Tamás. *Rejtélyes rend: a krimi, a metafizika és a posztmodern*. [online] Budapest: Akadémiai Kiadó, 2000. ISBN 96-3057-736-4. https://www.academia.edu/42877563/Rejt%C3%A9lyes_rend. (Letöltés ideje: 2020. 10. 25.)
3. BENYOVSZKY Krisztián. *Bevezetés a krimi olvasásába*. Dunaszerdahely: Lilium Aurum, 2007. ISBN 978-80-8062-3593.
4. BENYOVSZKY Krisztián. *Ifikrimik. Változatok a detektívtörténetre a gyermek- és ifjúsági irodalomban*. In *Lepipálva. Tanulmányok a krimiről*. Dunajská Streda: Lilium Aurum, 2009. ISBN 978-80-8062-388-3.
5. BENYOVSZKY Krisztián. *Gender and Genre in the Mystery Novels of Katalin Baráth*. In: *Narrative Construction of Identity in Female Writing*. Budapest: Eötvös University Press, 2013. 153-184. ISBN 978-963-312-181-8.
6. BERNÁTH Árpád – OROSZ Magdolna – RADEK Tünde – RÁCZ Gabriella – TÓKEI Éva. *Irodalom, irodalomtudomány, irodalmi szövegelemzés*. Budapest: Bölcsész Konzorcium, 2006. ISBN 963-9704-36-9.
7. CHRISTIE Agatha. *Poirot nyomoz*. Budapest: Európa Könyvkiadó, 2012. ISBN 978-963-07-9417-6.
8. DOYLE Conan Arthur. *Sherlock Holmes feltámadása és egyéb bűnügyi elbeszélések*. [online] Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015. <https://mek.oszk.hu/13500/13583/pdf/13583.pdf>. ISBN 978-615-5531-13-2. (Letöltés ideje: 2021. 2. 25.)
9. FERRO Shaunacy. *How Archeology Influenced Agatha Christie*. 2015. [online] <https://www.mentalfloss.com/article/72537/how-archaeology-influenced-agatha-christie>. (Letöltés ideje: 2021. 2. 2.)

10. FRANKS Rachel. *May I suggest murder? An overview of crime fiction for readers' advisory services staff.* In *The Australian Library Journal*. ISSN: 2201-4276, 2011, vol. 60, no. 2, p. 133-143.
11. GAVIN E. Adrienne. *Feminist Crime Fiction and Female Sleuths.* In *A Companion to Crime Fiction*. Chichester: Blackwell Publishing, 2010. 258-269. ISBN 978-1-4051-6765-9.
12. HADNAGY Róbert – MOLNÁR Gabriella. *Agatha Christie krimikalauz avagy gyilkosságok ABC-ben.* Budapest: Európa Könyvkiadó, 2011. ISBN 978-963-07-9043-7.
13. HARRISON Anne. *Poisons Used in Agatha Christie's Books.* 2017. [online] [https://owlcation.com/humanities/The-Poisons-of-Agatha-Christie#:~:text=Cyanide%20is%20the%20poison%20Christie,almonds\)%20and%20is%20rapidly%20lethal.](https://owlcation.com/humanities/The-Poisons-of-Agatha-Christie#:~:text=Cyanide%20is%20the%20poison%20Christie,almonds)%20and%20is%20rapidly%20lethal.) (Letöltés ideje: 2021.02.10.)
14. KESZTHELYI Tibor. *A krimi (pro és kontra).* Budapest: Gondolat, 1985. ISBN 96-3281-620-X.
15. KÖRÖMI Gabriella. *A kortárs magyar ifjúsági krimi nyomában. Hibriditás és narráció Böszörményi Gyula Leányrablás Budapesten, Varga Bálint Váltásdíj nélkül és Mészáros Dorka Én vagy senki című regényében.* In *Kánonok és kultuszok a gyermek- és ifjúsági irodalomban.* Eger: Líceum Kiadó, 2019. 59-69. ISSN 2676-959X.
16. KÖSEOĞLU Berna. *Gender and Detective Literature: The Role of Miss Marple in Agatha Christie's The Body in the Library.* In *International Journal of Applied Linguistics & English Literature*. ISSN 2200-3452, 2015, vol. 4, no. 3, p. 132-137.
17. MAKINEN Merja. *Agatha Christie: Investigating Femininity.* Basingstoke: Palgrave, 2006. ISBN 978-1-4039-4171-8.
18. MEHTA Pooja. *Hercule Poirot - The detective and his methodology.* 2020. [online] [https://www.academia.edu/42670890/HERCULE_POIROT_THE_DETECTIVE_AND_HIS_METHODODOLOGY.](https://www.academia.edu/42670890/HERCULE_POIROT_THE_DETECTIVE_AND_HIS_METHODODOLOGY) (Letöltés ideje: 2020. 11. 29)
19. POLGÁR Anikó. *Miss Marple gyerekkora.* 2013. [online] [https://uj szo.com/kozelet/miss-marple-gyerekkora.](https://uj szo.com/kozelet/miss-marple-gyerekkora) (Letöltés ideje: 2021. 4. 5.)

20. ROUTLEDGE Christopher. *Emil and the Detectives*. 2001. [online] <https://chrisroutledge.co.uk/writing/emil-and-the-detectives/>. (Letöltés ideje: 2020. 12. 18.)
21. ROUTLEDGE Christopher. *Crime and Detective Literature for Young Readers*. 2010. [online] <https://chrisroutledge.co.uk/writing/crime-and-detective-literature-for-young-readers/>. (Letöltés ideje: 2020. 12. 18.)
22. SZILVÁSSY Orsolya. *Émile, Emil és a detektívek. A gyerekkrimi és olvasója a kognitív gyermekirodalom tükrében*. In *Hogyan olvassunk krimi? Új perspektívák a detektívtörténet kutatásában*. Budapest: Ráció Kiadó, 2019. 104-129. ISBN 978-615-5675-28-7.
23. STEVENSON Sir Steve. *Agatha nyomoz. A fáraó rejtélye*. Budapest: Manó Könyvek, 2013. ISBN 978-615-5220-95-1.
24. VARGA Bálint. *Nyomozás az első magyar krimi után*. In *Lepipálva. Tanulmányok a krimiről*. Dunajská Streda: Lilium Aurum, 2009. ISBN 978-80-8062-388-3.

A pályamunka lezárásának dátuma: 2022. 06. 24.